

Actes de les
**III Jornades d'Estudis
Locals de Felanitx**

13 i 14 de desembre de 2013
Saló d'Actes de la Casa de Cultura de Felanitx

Coordinació i edició
Miquel Àngel Vicens i Siquier

Consulta *on line*
www.amicsclosos.cat/3jornades

EDICIONS AMICS DELS CLOSOS

Dipòsit Legal PM-588-2015
Impremta Institut, juny 2015

In memoriam

Miquel Barceló i Perelló

Pere Xamena i Fiol

PRESENTACIÓ

La celebració i publicació de les III Jornades d'Estudis Locals de Felanitx han estat marcades per la desaparició de dos *Homenots*, verdaders prohoms del coneixement i de la Cultura de Felanitx. El novembre de 2013 ens deixà Miquel Barceló *Pereió*, mestre de mestres, figura principal en l'estudi de les societats andalusines. El maig de 2015 ho féu Mn. Pere Xamena, coneixedor com pocs de la Història de Felanitx i de Mallorca. Valgui aquest llibre com el nostre primer homenatge a aquestes dues figures. Seguirem el camí que ens deixaren, cuidarem el seu llegat!

Les Jornades d'Estudis Locals promouen el coneixement i difusió del nostre àmbit més proper de qualsevol disciplina científica o humanística, representen una oportunitat per aprofundir en aquest coneixement de determinades temàtiques d'àmbit local, per donar sortida a estudis i treballs de joves investigadors o de persones que, sense més pretensions, gaudeixen d'un temps per a la recerca. Sense aquest espai, tot això quedaria arraconat dins l'àmbit privat dels autors, sense possibilitat de que fossin consultats, utilitzats, ampliat, millorats o, per què no, criticats. La ciència avança gràcies a una lectura crítica i constructiva de les aportacions que s'han realitzat amb anterioritat.

El desembre del 2013 es complien els 5 anys de la presentació en societat de l'Associació d'Amics dels Closos de Can Gaià, de la nostra primera assemblea general. Allà dibuixàrem un full de ruta, una declaració d'intencions respecte a la protecció, difusió i posada en valor del Patrimoni de Felanitx. Els Amics dels Closos no aspiren més allà d'esdevenir una eina per ajudar a assolir aquests objectius fundacionals. Un complement, una mà per cobrir més terreny, per arribar més enfora, més aviat. Una veu crítica o de suport. Un company de viatge per a les institucions públiques o privades.

Com a celebració d'aquests 5 anys impulsarem, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Felanitx i l'ajut de *BTP-Vacances* i *Grup 3000*, la reedició d'unes Jornades d'Estudis Locals, ja que aquestes s'integren a la perfecció en la raó de ser de l'associació. Recordem que l'any 2000, dins dels actes commemoratius dels 700 anys de la fundació de la Vila de Felanitx es varen realitzar les primeres Jornades d'Estudis Locals de Felanitx, dos anys més tard es realitzarien les segones.

Ara apareixen publicades les terceres. Som conscients de la tardança en la seva publicació i en volem demanar disculpes, els desitjos de què les actes es publicassin en paper, i no tant sols en digital, ens va fer esperar a què les disponibilitats pressupostàries fossin favorables. Aquest mes de febrer els Amics dels Closos prenguérem la decisió de no esperar més i fer una publicació *on line*. Quan ho teníem pràcticament tot apunt, sorgí l'oportunitat de publicar-les en paper a la qual ens hi aferràrem. La feina la teníem feta tant sols s'havia d'ajustar a les noves necessitats . De tot el que ha passat se n'aprèn i l'experiència ha estat enriquidora.

Des del principi, la intenció dels Amics dels Closos va ser que les Jornades d'Estudis Locals presentassin una certa regularitat. L'organització de les terceres, portava implícit el compromís d'organitzar unes noves edicions. Per tot això, anunciam la celebració de les quartes Jornades l'any 2016, amb el compromís ferm de què ens esforçarem pel que el temps entre la celebració i publicació de les actes sigui l'adient. Des d'aquestes línies volem convidar a participar-hi!

Felanitx, juny de 2015

Miquel Àngel Vicens i Siquier

President de l'Associació dels Amics dels Closos de Can Gaià

SUMARI

Presentació	2
Prehistòria i Patrimoni Històric	
<i>El poblat des Rossells i el seu context cultural i territorial</i>	9
Javier Rivas i Bartomeu Salvà	
<i>Les intervencions arqueològiques d'equips estrangers a Mallorca durant el franquisme: Els cas de l'equip alemany amb Otto Herman Frey</i>	19
Alejandra Galmés i David Javaloyas	
<i>Com s'elabora un projecte arqueològic? El cas dels Rossells</i>	31
Paloma Salvador	
<i>Planificació i gestió de recursos per a la campanya arqueològica Es Rossells</i>	37
Dario Weiss	
<i>El treball de camp a Es Rossells</i>	43
Marion Deprez i Celia González	
<i>El patrimoni perdut: el cas del Castell de Santueri</i>	47
Xisco Bergas i Rafel Font	
<i>Turisme i Patrimoni. Reflexions a l'entorn d'una experiència als Closos de Can Gaià</i>	57
Raquel Barceló, Almudena Briones, Llorenç Oliver i Miquel Àngel Vicens	
<i>Turisme i Patrimoni. Aspectes teòrics per a la planificació de projectes de turisme arqueològic</i>	65
Almudena Briones, Raquel Barceló, Llorenç Oliver i Miquel Àngel Vicens	
Patrimoni industrial, geològic i hidrològic	
<i>El patrimoni geològic de Felanitx</i>	77
Guillem Mas, Lluís Moragues, Joan Mestre i Manuel Espinosa	
<i>Les fonts de Felanitx en el marc del Catàleg Il·lustrat de les fonts de Mallorca</i>	89
Pedro Fidel Castro	
<i>La mineria del carbó a Felanitx: Geologia, història i activitat extractiva</i>	99
Lluís Moragues, Guillem Mas i Manuel Espinosa	
<i>La terra de gerrer de Felanitx: Una aproximació geològica i industrial</i>	111
Lluís Moragues, Joan Mestre, Guillem Mas i Manuel Espinosa	

<i>La pedra de marès de Felanitx: Patrimoni cultural i natural</i>	123
Guillem Mas	
Miscel·lània	
<i>Felanitxers fora de Mallorca, 1599-1650</i>	137
Onofre Vaquer	
<i>El retaule de Sant Isidre del Convent de Felanitx</i>	145
Amàlia Salas	
<i>Felanitx 1968: acte homenatge a l'artista Joan Miró</i>	155
Xisca Veny	
<i>200 anys de rellotges de sol a Felanitx</i>	159
Sebastià Roig	
<i>Es Lledoner, una cooperativa d'ensenyament</i>	171
Antoni Vicens i Jerònima Múñoz	
<i>Tipologies de sòls i la seva influència sobre la producció i qualitat del raïm de vinificació a Felanitx</i>	183
Joan Rosselló i Jaume Vadell	

ES LLEDONER, UNA COOPERATIVA D'ENSENYAMENT

ANTONI VICENS MASSOT i JERÒNIMA MUÑOZ POMAR

Vicens, A. i Muñoz, J. 2015. Es Lledoner, una cooperativa d'ensenyament. III
Jornades d'Estudis Locals de Felanitx: 171-181

INTRODUCCIÓ

“Una cooperativa és una associació autònoma de persones que s’agrupen voluntàriament per satisfer les seves necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals comuns, mitjançant una empresa de propietat conjunta i de gestió democràtica” (<http://uctaib.coop/que-es-una-cooperativa>)

Fets els preàmbuls més bàsics, caldrà recordar que actualment se'n poden trobar diferents modalitats de cooperatives a nivell nacional i que venen definides segons les prioritats i necessitats dels seus socis. Les cooperatives d'ensenyament de Balears que serà el tipus de cooperativa que s'abordarà en aquest treball, es regeixen generalment per la normativa que afecta les anomenades cooperatives de treball associat. Aquesta tipologia de cooperativa en què estan associats professors i personal no docent es pot definir a partir d'aquesta proposta

d'UCTAIB (Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes Balears): *Són cooperatives de treball associat aquelles en què “l’activitat cooperativitzada és el treball, essent l’objectiu proveir i mantenir als seus socis de llocs de feina a temps parcial o complet, mitjançant l’organització en comú de la producció de bens o serveis per a tercers. Els cooperativistes de la Cooperativa de Treball Associat es denominen socis treballadors i, per a ser-ho, han d’aportar tant capital com treball. Són a la vegada propietaris i treballadors de la seva pròpia empresa. La propietat és dels socis treballadors que s’organitzen de forma democràtica per a aconseguir feina estable i de qualitat” (<http://uctaib.coop/que-es-una-cooperativa/article/tipus-de-cooperatives>)*

La idea d'aquesta feina sorgeix per donar a conèixer una cooperativa d'ensenyament, l'única que fins aleshores hi ha hagut mai a Felanitx. Parlem d'*Es Lledoner*, constituïda

l'any 1995 per iniciativa dels seus dotze socis fundadors. Les circumstàncies econòmiques de l'anterior titular del col·legi Sant Alfons, nom centenari de la institució educativa, varen forçar el canvi i l'aposta per un model d'escola únic en el municipi, però d'arrels importants a Mallorca i a altres indrets del panorama nacional.

Aquest estudi pretén fer un recorregut per la història d'aquesta cooperativa. A més de fer una retrospectiva cap als seus orígens, també s'endinsarà en el seu caràcter com a empresa de treball associat (tal i com s'ha definit el concepte en paràgrafs anteriors) i com a institució educativa a ple funcionament amb uns trets d'identitat diferenciats.

UNA COOPERATIVA ÉS UNA EMPRESA

Per qui encara no s'ubiqui, una cooperativa és una empresa. Començar fent una puntualització tan òbvia és precisament per cridar l'atenció sobre aquest fet. Què pot tenir de particular una cooperativa front altres models? A través del nostre treball i el nostre exemple serà el que voldrem deixar reflectit.

Treballem, per començar, sobre el seu curiós empar legal. Crida molt l'atenció que la Constitució Espanyola en parli a l'article 129: *"Els poders públics promouran eficaçment les diverses formes de participació en l'empresa i fomentaran, mitjançant una legislació adequada, les societats cooperatives."* (<http://www.tribunalconstitucional.es/es/co-nstitucion/Paginas/ConstitucionCatalan.aspx#A19>)

És l'únic model de societat mercantil que ve promogut per la carta magna. Per què recull la Constitució Espanyola aquest article i no té en compte altres societats a la resta del seu articulat? Entenem que pel caràcter d'economia social de la cooperativa, definida principalment pel seu funcionament democràtic i la seva voluntat de servei a la comunitat, per una banda. Per l'altra, perquè

aquest model d'empresa és *per se* un sistema que coadjuva a l'assoliment de molts dels drets i principis constitucionals (Carlos Sanz Domínguez, 2010).

Els models societaris més comuns i estesos en les nostres societats i que tots coneixem en diferents mesures es basen en el capital com a eix fonamental. En canvi, les cooperatives de treball associat es fonamenten sobre el factor humà: permeten a les persones participar, a partir del seu treball personal, en un projecte comú basat en la solidaritat i la col·laboració.

A part de totes aquests consideracions, i per tal d'oferir una perspectiva global de la seva definició, afegirem que el cooperativisme es basa ineludiblement en aquests set principis bàsics formulats per l'Aliança Cooperativa Internacional l'any 1995 amb la intenció de posar en pràctica els seus valors (<http://www.cooperativest treball.coop/coneix/principis>):

Adhesió voluntària: Qualsevol persona pot assumir les responsabilitats de ser soci sense cap mena de discriminació.

Gestió democràtica per part dels socis: Els socis controlen democràticament la seva organització i prenen decisions seguint el model *d'una persona, un vot*.

Participació econòmica dels socis: els socis contribueixen equitativament i controlen de manera democràtica el capital de la cooperativa.

Autonomia i independència: les cooperatives són organitzacions autònomes, d'autoajuda i gestionades només pels seus membres.

Educació, formació i informació: formen als seus socis perquè puguin contribuir a l'adequat desenvolupament de l'empresa.

Cooperació entre cooperatives: les cooperatives treballen conjuntament amb altres cooperatives per enfortir el moviment cooperatiu.

Interès per la comunitat: treballen per al desenvolupament sostenible de la seva comunitat a partir de mesures aprovades pels socis.

COOPERATIVISME A FELANITX

Una vegada establert un context general i aclarits alguns conceptes, ens interessarà especialment fer un recorregut pel cooperativisme a Mallorca i, en particular a Felanitx, que és el que ara ens interessa concretar.

Si comparam amb altres indrets de les Illes, no ha estat realment un model d'empresa massa arrelat al municipi de Felanitx. És veritat que hi ha enregistrades algunes iniciatives empresarials sota la fórmula cooperativa, però si recercam amb atenció és bo de veure que són simplement estructures que se n'aprofiten dels avantatges fiscals i les facilitats d'aquest model, però que funcionen realment com a societats mercantils, la durada de les quals, a més, sol ser efímera. Les dades indiquen que només estan constituïdes per a conveniència de determinats promotors i que, en cap cas, no responen a motius ni ideològics, ni socials ni molt menys humans. Compleixen, o acomplien, amb els preceptes legals quant a l'estructura i composició però la seva finalitat última era l'obtenció d'un benefici econòmic. Sense més.

En el nostre recorregut ens interessarà parar atenció a aquelles cooperatives amb més de deu anys de funcionament, més o menys, per així poder afirmar que estam davant una iniciativa que realment respon a tots els requisits per poder anomenar-se cooperativa. Recercant en diferents bibliografies, hem pogut trobar tres exemples molt clars que ens indiquen allò que dèiem abans: la poca tradició cooperativa a Felanitx (Gran enciclopèdia de Mallorca).

Tenint en compte la seva època de constitució i d'activitat, abordarem el seu

breu estudi des de dues èpoques: principis del segle XX fins als anys 90 i a partir dels anys 90 fins ara, segona dècada del segle XXI.

Cooperatives de principis de segle XX fins als anys 90

Les cooperatives que trobam en aquesta època no pertanyen a un sector en concret sinó que es dediquen a diferents activitats que no mantenen relació entre sí, o no semblen a primer cop de vista molt lligades a partir de la seva pràctica empresarial.

La més antiga de totes i la que es va perllongar més en el temps manté un especial lligam amb la història de Felanitx i encara avui en dia es manté viva en la memòria col·lectiva de la gent del carrer. Parlam de la cooperativa (celler) *Es Sindicat*.

Aquesta empresa, fundada al novembre de 1919 per Bartomeu Vaquer Veny (president de la Càmera Agrícola) i Miquel Caldentey Talladas (president de la *Caixa Rural* de Felanitx) va començar amb una junta directiva "provisional" presidida pel mateix Bartomeu Vaquer. El vicepresident fou Miquel Caldentey Tallades. Com a vocals hi participaren Mateu Ferrer Barceló i Francesc Oliver Ramon. Les funcions de secretari i tresorer les exercí Guillem Perelló Santandreu. S'afegiren després a la junta aquests altres membres: Juan Pou Vilà, Joan Rosselló, Miquel Obrador i Cosme Sagrera.

L'objectiu principal d'aquesta cooperativa va ser fabricar i vendre el seu producte, el vi, arreu de Mallorca. Es va convertir des del seu naixement en un mecanisme imprescindible en el mercat vinícola felanitxer: amb la seva activitat permetia que els pagesos, la majoria dels quals no tenien celler propi, donassin sortida a les seves collites i s'aconseguia així incentivar la producció del raïm i assegurar-ne la seva distribució convertida en el preuat suc de Dionís. Arribà a tenir 550 socis i uns trenta treballadors, sense comptar els temporers que hi anaven a fer les meses en l'època de

plena. Es va convertir en un dels focus econòmics més importants de la societat de la vila de l'època (Xamena, 1981).

Setanta anys després, el panorama productiu i les perspectives de futur han canviat radicalment. La gestió de l'empresa i els deutes de més de 130 milions de pessetes aboca els socis al declivi i l'escissió de la societat. L'any 1990 es dur a terme una reducció de plantilla. Però no va ser més que una maniobra de transició perquè el tancament del celler estava anunciat: l'edifici va passar a mans de l'entitat de *La Caixa* qui, finalment, el va subhastar públicament i passà a mans privades.

La segona cooperativa que trobam enregistrada, seguint un ordre cronològic, és la **Cooperativa Popular de Treballadors**, constituïda en el si de la Unió Obrera l'any 1932, en plena època republicana. Els seus estatuts socials foren aprovats un any després, concretament el 20 de setembre de 1933. Els seus socis fundadors durant tot el temps que es va mantenir activa foren Sebastià Vicens Mas i Sebastià Bordoy Rigo, president i secretari respectivament.

L'any 1946 va canvià el seu nom i el es va substituir per *Cooperativa de la Construcció de Felanitx*. Tal com el nom pot deixar preveure, va ser una cooperativa relacionada amb el sector obrer. Constava de tres seccions o de tres tipus de professionals que, en la seva època de més esplendor, varen arribar a sumar gairebé la cinquantena: vint-i-set picapedrers, dotze fusters i deu ferrers.

El seus locals es trobaven a la plaça Pax. L'any 1971, suposadament per una fallida econòmica, va cessar la seva activitat com a cooperativa. Però no s'ha de perdre de vista que foren en total quaranta anys d'activitat ininterrompuda.

La tercera cooperativa que es pot trobar dintre d'aquesta etapa és la **Cooperativa de Consumidores Santueri**, inaugurada l'any

1963. Fins ara han estat cooperatives de treballadors associats: aquesta nova aporta una visió del cooperativisme distint, basat en la recerca de subministraments, ja siguin serveis o productes, perquè el soci se'n pugui beneficiar al màxim. Es va muntar com a un supermercat a l'antic local *Cinema Novedades* del carrer d'en Pizà, anomenat *Es Gurugú*; actualment s'hi troba ubicada la biblioteca municipal.

El seu promotor principal fou Colau Garau. Va ser inaugurada l'any 1963 i es va dissoldre l'any 1985 (Rosselló, 2008-2010).

Cooperatives a partir de 1990

Seguint amb la proposta de classificació cronològica de les cooperatives segons els seus anys de d'activitat, entrem ja dins el que podríem anomenar la dècada dels noranta. Hi ha un salt important entre la darrera cooperativa donada d'alta a l'anterior apartat i la primera que enceta aquest període. Parlem d'aproximadament trenta anys. Les condicions econòmiques, polítiques i socials en aquest període de temps s'han modificat de tal manera que ens trobam front una societat abocada a continus canvis duits a terme la majoria d'ells amb una rapidesa que gairebé no ofereix un marge per anar assumint-los. Aquesta precipitació, aquest viure més ràpid afecta tots els sectors, també les iniciatives empresarials (per no dir especialment), que han de recercar contínuament fórmules per mantenir-se actives en un mercat molt competitiu i sovint saturat i oferir un producte propi, amb segell propi de qualitat i que sigui capaç de mantenir i seduir nous mercats i nous àmbits d'expansió.

Les cooperatives no en són alienes, a aquest vertigen. Ens atreviríem a dir que fins i tot, pel fet de pertànyer a un entorn amb llarga tradició de poble es veuen obligades a saber combinar aquest estil de vida amb les noves demandes de modernitat i trobar el punt

d'equilibri que sigui capaç d'imbricar ambdues.

Fent la recerca, hem pogut trobar tres exemples d'empreses cooperatives que no mantenen entre elles cap lligam quant a l'àmbit en què s'instal·len ni en el seu tarannà social. Només parteixen de les bases del treball associat com a eix fonamental per a la seva pervivència.

La primera, i la darrera que explicarem, és la cooperativa d'ensenyament *Es Lledoner*, constituïda l'any 1995 per assumir la titularitat del col·legi Sant Alfons de Felanitx.

La segona que es pot anomenar és *Vi d'Auba*, que es va constituir com a cooperativa agroalimentària l'any 2006. Aquesta cooperativa, productora de vins de qualitat a partir de pràctiques de cultiu tradicionals (tal i com es defineixen), va tenir quatre socis promotors: Jaume Binimelis Sebastián, Joan Juan Roig (president), Joan Oliver Solà i Miquel Binimelis Rigo.

La idea de muntar una cooperativa d'aquestes característiques va partir de Jaume Binimelis. Els quatre socis disposaven de vinya i trobaren l'oportunitat, a través del reptu cooperatiu, de dur a terme una iniciativa conjunta que els permetés assumir una producció de qualitat a partir dels raïms que produeixen a les seves terres. Binimelis tenia experiència en el sector, tant dels vins com de l'estructura cooperativa: no de bades va treballar en la seva darrera etapa al Cellar Es Sindicat i va aportar-la a l'hora de triar una opció empresarial com aquesta.

La tercera cooperativa que podem trobar en actiu en aquests moments és *Xeroart*, dedicada a la xerojardineria (jardineria autosuficient), a la gestió de finques agrícoles, a treballs forestals i al paisatgisme. La seva constitució, duita a terme per tres socis, està enregistrada l'any 2009 i té la seva seu social a Cas Concos (Felanitx). La seva presidenta és Mª Monserrat Barceló Roig

l'altre soci promotor és Bruce Jerôme. Els motius que varen convèncer els socis per muntar una cooperativa, en aquest cas, sí que responen a criteris pràctics: els avantatges fiscals, la facilitat i agilitat a l'hora de la constitució i la possibilitat de cotitzar al règim general de la seguretat social.

PER QUÈ ES LLEDONER ES CONSTITUEIX COOPERATIVA?

Aquesta és la pregunta que ens hem de fer per començar si volem entendre el nou tarannà de la nostra escola. Sant Alfons, la institució educativa de més tradició a la vila, decideix un bon dia que tanca les seves portes. Parlam de més de cent cinquanta anys de feina a les aules en molts de contextos polítics diferents i en una societat desigual i sovint precària. Així relata Gabriel Bordoy el moment de la notícia en el llibre *A l'ombra d'un lledoner*:

“Un dia, de cop i volta, es presentaren a la vila els capítosts de Palma i (...) convocaren una reunió urgent per comunicar-nos que feien comptes tancar el col·legi. La notícia ens va deixar freds i sense paraules. El pare Duran (...) hi estava en contra però la seva opinió ja no contava per res.”

Els motius, així doncs els saben els qui eren els titulars en aquell moment, la congregació dels pares teatins. L'explicació exacta d'aquest tancament no es va destapar. Però si feim una ullada ràpida es poden deduir motius econòmics: s'havia d'implantar la darrera fase de la LOGSE i per a això s'havien de fer inversions que havien de pagar ells, la congregació, no l'Estat, perquè ell n'eren els propietaris i no entrava dins els seus plans fer cap bestreta.

La plantilla de professors quedava a l'aire, parlam aproximadament d'una vintena. El tancament de l'escola suposava la pèrdua de treball. Significava abandonar, a més, la història i la tradició de cop i volta. Lluny d'acceptar amb resignació la nova situació,

es plantejaren el repte de cercar una solució: es posaren en marxa davant aquesta situació crítica i analitzaren les diferents opcions per mantenir el seu lloc de treball i evitar un més que evident tancament de l'escola. D'entre les diferents opcions, la tendència clara des del primer moment fou l'opció de muntar una cooperativa de treball associat pels motius explicats al començament i, sobretot, perquè amb aquest model era possible la implicació de tots per igual, mestres, personal no docent, cuineres, etc. També es va contemplar la possibilitat de convertir l'escola en un centre d'educació privat, però el tema del pagament no semblava viable, una vegada fet l'estudi socioeconòmic de la població del moment de la vila. I es va descartar des del primer moment.

Com a data de referència, en aquell moment, l'any 1995, hi havia sis cooperatives d'ensenyament a Mallorca, sense contar les escoletes.

Així doncs, Es Lledoner es va constituir com a cooperativa d'ensenyament i va assumir la titularitat del col·legi Sant Alfons de Felanitx i dijous 31 d'agost de 1995 es va configurar el primer consell rector, format per: Antoni Vicens Massot com a president; Guillem Bonet com a vicepresident; M^{ra} Antònia Obrador Prohens com a secretària; Fca Amparo Mestre Barceló, Apol·lònia Gomila com a vocals i Tòfol Fontanet com a interventor. Un any després la Conselleria d'Educació li va concedir l'autorització per impartir l'ESO, que es començarà a impartir durant el curs 1997/1998 (Bordoy, 2009).

QUINES DIFERÈNCIES I PUNTS EN COMÚ ES PODEN ESTABLIR ENTRE UNA COOPERATIVA D'ENSENYAMENT I ALTRES TITULARITATS?

En aquest apartat, es comentaran els diferents models educatius de la comunitat envers les cooperatives i aquells aspectes que comparteixen quant a l'alumnat, la legislació, el caràcter social. Al mateix temps,

s'intentarà delimitar aquells punts que els diferencien, basats sobre tot en la gestió econòmica, la participació dels treballadors, els principis educatius i la contractació.

Els sectors que s'analitzaran són el sector privat (que pertany a empreses mercantils), sector privat concertat (on entrarien el model de la majoria de les cooperatives d'ensenyament i altres models, com per exemple, la majoria de les escoles de titularitat religiosa) i sector de titularitat pública.

Els models educatius actuals

Si ens basam en la legislació actual, la LOE (i per extensió la LOMQE) delimita la tipologia de l'ensenyament i parla de dos tipus de centres de l'ensenyament bàsic: els centres docents públics i els privats. Diu dels primers que són aquells en què l'administració pública n'és el titular. Els privats depenen de persones físiques o jurídiques i els seus titulars, com ja bé indica el nom, seran empreses privades sense relació a priori amb les administracions educatives.

Dintre dels centres privats hi trobam una branca en la qual hi podem situar les cooperatives d'ensenyament com Es Lledoner: parlem dels centres privats concertats. Mantenen la titularitat a través d'empreses privades, però acollits a un règim de concerts a canvi del qual presten un servei públic educatiu. És tracta de centres que comparteixen, aleshores, trets dels centres públics i dels estrictament privats.

Semblances entre els centres públics i els privats concertats

Podrem especificar, aleshores, que els centres privats acullen l'alumnat a partir del pagament de les quotes mensuals que tenen establertes com a entitats empresarials, que variaran segons les condicions que cadascun d'ells determini i que els permeten una gestió sense cap dependència de l'administració educativa. En canvi, centres

públics i centres privats concertats, oferiran el servei d'ensenyament de manera gratuïta perquè depenen totalment de l'administració autonòmica i les administracions locals (escoles públiques) o signen un contracte de concert educatiu (com és el cas de Es Lledoner). Aquestes dues, a més, seguiran la normativa de l'administració quant a l'admissió de l'alumnat. Aquest alumnat no ha de fer cap despesa econòmica per rebre l'ensenyament, excepció feta de les activitats complementàries o extraescolars que sol·licitin (per ex. Servei de menjador).

Des del moment en què les escoles cooperatives tenen signat un concert significa, com ja hem avançat, que assumeixen la responsabilitat de treballar amb l'objectiu d'oferir el servei educatiu amb aspiracions de centre públic: acullen qualsevol família (escola inclusiva) sense cap mena de discriminació per motius socials o econòmics; treballen per facilitar l'accés als aprenentatges als infants i joves amb necessitats educatives específiques i procuren una formació integral basada en la igualtat d'oportunitats sense discriminacions.

Diferències entre la gestió de centres públics i la gestió de centres privats concertats

Parlar de les diferències de les escoles cooperatives com Es Lledoner ens obligaria omplir pàgines i pàgines, però ens limitarem a destacar només aquells trets més identificatius i que poden servir per apropar el model als qui encara no el coneixen.

Dèiem abans que *Es Lledoner* és un centre concertat, és a dir, sostingut amb fons públics a través d'un concert educatiu. Aquests fons econòmics arriben a la cooperativa per pagar les despeses de funcionament (aules, personal d'administració i serveis, lloguer d'edificis...) i els sous dels professors que imparteixen les seves classes a les unitats concertades. L'administració és qui estableix les quanties

totals que ingressa i qui decideix la renovació d'aquests concerts, previ acompliment de les condicions que marca. Caldrà comentar que totes aquestes dotacions econòmiques són bastant inferiors si es compara amb les que es destinen a l'escola pública.

A partir d'aquí, qualsevol exigència econòmica que necessiti la cooperativa ha d'esser aportada pels seus socis des del seu treball i de l'activitat que pot dur a terme la cooperativa com a empresa (per exemple, de la venda de llibres, escoleta de primer cicle, gestió de l'escoleta municipal, etc).

És important destacar, ja que s'ha comentat, la participació i la implicació dels socis treballadors en el funcionament d'aquesta cooperativa: tenen un sou segons la seva categoria laboral com qualsevol treballador (mestres, personal de serveis, d'administració...) i, al mateix temps, són propietaris per igual de l'empresa, amb la responsabilitat que això significa. No és suficient impartir classes o fer el dinar al menjador: ser soci significa compromís, treball conjunt i implicació. Tenim un exemple molt il·lustratiu: la cooperativa va assumir per complet la construcció d'un edifici per impartir l'ensenyament secundari (sense cap ajuda ni cap subvenció de les administracions) i són tots els socis, (en proporció als seus ingressos) els qui paguen les quotes mensuals del crèdit hipotecari de més de dos milions d'euros signat per a vint-i-cinc anys.

A part d'aquests aspectes, en podem trobar d'altres com la contractació del personal. Si pertany al professorat no ha de passar cap examen d'oposició: la cooperativa permet una major autonomia en aquests aspectes. Se publiquen les vacants i serà una comissió de selecció formada per pares i professor del centre qui triarà els candidats més adequats als llocs de feina que s'han de cobrir i que compleixin els requisits que l'administració exigeix per a la seva contractació. Quant al personal no docent, és el Consell Rector qui,

com a gestor de l'empresa, farà la contractació directa segons el perfil que exigeix el lloc de treball.

Els aspectes educatius també són un dels altres pilars que defineixen les escoles cooperatives i també ens dóna molt de material per poder fer-ne una llarga explicació. Comentarem només dos aspectes que per a Es Lledoner són fonamentals: per una banda, el tarannà cooperatiu que s'inculca a l'alumnat, no ja només com a una filosofia sinó també com una manera de treballar, una praxis que crea un lligam amb la cooperativa i fomenta el sentiment de pertinença.

Per l'altra, basarà el seu projecte educatiu independent en els trets d'identitat sorgits del *I Congrés de les cooperatives d'ensenyament* aprovat a Sant Honorat (Algaida) el 25 de gener de 2008. Aquests trets són: l'aconfessionalitat, la llengua catalana com a llengua vehicular d'ensenyament, l'aposta per a l'aprenentatge d'altres llengües, la creació artística a les aules com a experiència d'aprenentatge, una ferma vocació d'arrelament a la cultura, compartir amb les famílies l'educació integral de l'alumnat, l'educació envers la sostenibilitat del medi ambient, la inclusió de tots i totes, el compromís amb l'èxit escolar i social de l'alumnat, la revitalització del centre educatiu com a eix vertebrador de la comunitat, la formació permanent dels professionals, la gestió educativa eficaç i transparent, l'avaluació de l'activitat educativa i centre, la coordinació i comunicació òptimes tant a nivell intern com amb altres cooperatives i la integració de les TIC a les aules.

ES LLEDONER JA ÉS MAJOR D'EDAT O ELS SEUS DIVUIT PRIMERS ANYS

Aquest darrer apartat tenim la intenció de posar damunt la taula tots aquells elements que conformen la nostra cooperativa i que

estan pensants per gestionar una entitat educativa com és Sant Alfons, que com hem dit en algun moment, arrossega més de cent anys de tradició que sempre hem volgut respectar.

En aquests divuit anys, hem passat de 12 a 62 socis, tenim 35 unitats concertades en funcionament que permeten impartir educació infantil de segon cicle, primària, secundària i PQPI. A més, en tenim cinc de privades a l'educació infantil de primer cicle. Per impartir aquests cicles, tenim distribuïdes les aules en tres edificis: un per a infantil, un altre per a primària i un tercer per a ESO i PQPI. Els dos primers són llogats i el tercer és propietat de la cooperativa (ja ho hem comentant més amunt).

Aquesta estructura ens permeten donar cabuda a uns 800 alumnes aproximadament de totes les condicions socials i de totes les nacionalitats que conviuen a la nostra localitat. A més hem gestionat fins al seu tancament la Ludoteca Municipal, la primera que ha existit a Mallorca. Actualment duim la gestió de la Escoleta Municipal Pere Oliver i Domenge. Tot això ha estat possible gràcies al compromís de tots els qui formam part d'aquesta entitat i la confiança de les famílies que han triat el projecte educatiu i els principis cooperatius en què es basa.

Els documents socials

Es Lledoner com a cooperativa es regeix per un marc legislatiu autonòmic molt concret: per la Llei de cooperatives 1/2003 de 20 de març. Abans d'aquesta llei, el referent era la *Ley de cooperativas* a nivell estatal.

Dintre d'aquesta llei, s'estableixen quins han de ser els documents socials que han de personalitzar cada una de les cooperatives i que desenvolupen l'articulat que planteja com a generals: són els Estatuts Socials i el Reglament de Règim Intern.

Els Estatuts Socials són el document essencial de la cooperativa. Sorgeixen a

partir del consens de tots els socis i tenen com a finalitat establir el funcionament de la cooperativa: els tipus de socis, el règim de treball, els òrgans de la societat, el règim econòmic, el seu domicili social i el seu objecte.

El Reglament de Règim Intern té com a objectiu, si agafam textualment la definició que es recull en la seva introducció, *servir d'instrument per definir les relacions laborals i l'organització empresarial i evitar l'existència de malentesos i, per tant, aclarir les regles del joc de les relacions laborals dels socis en la seva prestació de treball a la cooperativa (Reglament de Règim Intern, 2006)*. Aclareix també aquesta introducció que es tracta d'un document que permet, o exigeix, revisions; de fet, qualsevol proposta de modificació implica la necessitat d'adaptar-se a nous contextos i és símptoma que el projecte empresarial es mantén viu i actiu. També està consensuat per a tots els socis i aprovat dia 5 de juliol de 2006.

Els òrgans de la societat

Els òrgans de la societat són aquells que permeten, de diferent manera i complementària, la gestió de la cooperativa i la presa de decisions.

L'Assemblea General és la màxima autoritat de la cooperativa i d'ella depenen la resta dels òrgans que comentarem. Està formada per la totalitat dels socis i els seus acords són obligatoris per a tots. Aquest òrgan de decisió tindrà com a responsabilitats principals l'aprovació dels comptes anuals, el destí dels excedents de la cooperativa, la modificació dels estatuts, elegir els altres representats de la resta dels òrgans socials, etc. (Estatuts Socials, 2005).

L'assemblea d'Es Lledoner està composta per 62 socis. Es reuneixen en sessió ordinària una vegada cada any i en sessió extraordinària cada vegada que es consideri necessària la seva convocatòria. Cada soci té

un vot i el pot delegar si no pot assistir a l'assemblea.

El Consell Rector és l'òrgan de govern, de gestió i de representació de la cooperativa, triat de forma democràtica, secreta i per majoria simple per l'assemblea i té una durada de quatre anys. El Consell Rector d'Es Lledoner està format per vuit membres: un president, dos vicepresidents, un secretari i quatre vocals. Aquest Consell Rector coincideix amb l'equip directiu de l'escola, és a dir, el president és també el director de l'escola, els vicepresidents són els cap d'estudis de secundària i d'infantil i primària i el secretari també ho és del centre educatiu. Quant als vocals, són representats dels diferents cicles educatius.

Els Interventors, ja per acabar amb aquest apartat, també són elegits per l'assemblea i també tenen un mandat de quatre anys. Es Lledoner en té tres per exigència legal, relacionada amb el nombre de socis de la cooperativa. La seva funció és la fiscalització dels comptes de la cooperativa. Per això, tenen dret a consultar i comprovar tota la documentació comptable, econòmica i social de l'empresa i fer-ne les comprovacions que trobin pertinents.

La importància de la figura del gerent

Tenint en compte la mesura de la cooperativa, formada per 62 socis i una mitja de sis treballadors contractats, la presència del gerent esdevé essencial. És tracta d'un treballador qualificat (en el cas d'Es Lledoner també n'és soci) que s'encarrega de dirigir i coordinar el personal no docent i gestiona la comptabilitat de la cooperativa, les nòmines i la Seguretat Social de socis i treballadors, la comanda de llibres, la sol·licitud de beques i dur el control de rebuts i facturació que es produeixen a la cooperativa. Es regeix a partir de la supervisió del Consell Rector i les indicacions del president.

El socis de la cooperativa

L'assemblea general està composta per tots els socis que treballen a Es Lledoner: personal docent i el personal d'administració i serveis (cuina, neteja, manteniment, administració...). Però qui pot entrar a la cooperativa com a soci? Ens hem de remetre als principis cooperatius que explicàvem a l'inici d'aquest treball: la política d'incorporació de nous socis es basa en la lliure adhesió. És a dir, qualsevol treballador, després d'un any de feina, pot demanar la seva incorporació com a soci. El consell rector estudiarà cada proposta i la viabilitat de la incorporació. S'ha de tenir en compte la possibilitat d'oferir un lloc de treball adequat a les seves expectatives i preparació professional i les necessitats reals que necessita cobrir la cooperativa. Decidirà en tot cas la seva incorporació, aprovada després per assemblea.

Si s'accepta l'adhesió, el soci haurà de desemborsar a la cooperativa una quota d'ingrés i una aportació inicial al capital de la cooperativa establertes en els estatuts. D'aquesta manera entra amb les mateixes condicions econòmiques de la resta dels socis i assumeix, des del primer moment, la seva condició d'igualtat.

UNA MIRADA A L'EXTERIOR

Es Lledoner no només treballa a Felanitx ni concentra tota la seva activitat en la funció educativa i la seva gestió com a centre d'ensenyament. Des de la seva constitució ha marcat una línia de treball intercooperativa que esdevé essencial per al seu funcionament i que li permet contrastar la seva tasca i millorar-la dia rere dia, li permet assumir la gestió adequant-la a les diferents normatives vigents i complementar la seva tasca amb els projectes d'altres escoles.

Des d'aquest punt de vista, és important destacar que està associada a la UCTAIB (Unió de Cooperatives de Treball Associat de

les Illes Balears) i que forma part de la seva Sectorial d'Ensenyament.

La UCTAIB és una organització que serveix com a marc de referència i cohesió que defensa els interessos comuns de les cooperatives associades, a part de la seva tasca intrínseca de difusió del cooperativisme. Dintre d'aquesta organització, es va constituir la sectorial d'ensenyament que està integrada per 22 escoles cooperatives que representen a més de 600 professionals i 7.000 alumnes (Memòries anuals de la UCTAIB).

Aquestes relacions permeten el foment de l'intercooperativisme entre les diferents escoles. Per posar un exemple, s'han creat grups de treball com a INFOCOOP (format pels especialistes en Informàtica d'aquestes escoles), el grup de gerents de les cooperatives, MUSICOOP i TEATRECOOP (integrats per professors de música i de teatre respectivament) i molts d'altres. Quina n'és la seva finalitat? Engagar projectes comuns, intercanviar metodologies i complementar-les i, sobretot, treballar cooperativament amb la idea sempre de transformar l'entorn i aconseguir un món millor.

BIBLIOGRAFIA

BORDOY VALENS, G. (2009). *A l'ombra d'un lledoner. Dels ligorins – alfonsins a la cooperativa*. Ed. El far. Felanitx.

ROSSELLÓ VAQUER, R. (2008-2010). *Noticiari de Felanitx*. Gràfiques Llopis. Felanitx

XAMENA FIOL, P. (1981) *Es Sindicat. Ressenya històrica del Cellar*. Gràfiques Llopis. Felanitx.

XAMENA FIOL, P. (1991) *Felanitx, mot a mot*. Gràfiques Llopis. Felanitx

Reglament de Règim Intern (2006). Ed. Cooperativa d'ensenyament Es Lledoner.

Estatuts Socials (2005). Ed. Cooperativa d'ensenyament Es Lledoner.

Gran enciclopèdia de Mallorca (1989-2005). Promomallorca Edicions, S.A.

Cooperatives de Treball de Catalunya. Pàgina consultada el 21/02/2014: <http://www.cooperativest treball.coop/coneix/principis>

SANZ DOMÍNGUEZ, C. (2010) *Consideraciones en torno al fomento de las sociedades cooperativas en el ordenamiento jurídico español*. Trabajo 8. Pàgina consultada el 21/02/2014: <http://www.uhu.es/publicaciones/ojs/index.php/trabajo/article/view/193>

Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes Balears. Text consultat el 20/02/2014. <http://uctaib.coop/que-es-una-cooperativa/>

Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes Balears. Text consultat el 20/02/2014. <http://uctaib.coop/que-es-una-cooperativa/article/tipus-de-cooperatives/>

Memòries anuals de la Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes Balears. Uctaib, Palma.

Tribunal Constitucional de Espanya. La constitución en catalán. Pàgina consultada dia 21/02/2014. <http://www.tribunalconstitucional.es/es/constitucion/Paginas/ConstitucionCatalan.aspx#A19>

Llei de cooperatives de les Illes Balears. (Llei 1/2003, de 20 de març). Conselleria de Treball i Formació.